

Atenció d'infermeria de les Germanes de la Caritat de Sant Vicenç de Paül (GCSVP) a la població de Manacor (1928-1932)¹

Gloria Gallego-Camirero, Pilar Castor, Denise Gastaldo, Margalida Miró, Alejandro Seguí i Marta Luna

Les primeres dècades del segle XX a l'Estat espanyol foren marcades per la inestabilitat política i les dificultats per a resoldre problemes estructurals de la població. Manacor no en va ser una excepció; així, la societat manacorina d'aquests anys tenia un caràcter marcadament caciquista, rural i clerical (Tugores 2006, 23), que la diferenciava poc de la resta de l'Estat.

Després de la Gran Guerra la pobresa s'accentuà a causa de la manca i l'encariment dels productes bàsics -que el contraban venia a les potències europees-, dels baixos jornals i d'una fiscalitat basada en arbitris, que penalitzaven el consum i els articles de primera necessitat. La subsistència era el principal problema de la majoria de població. Malgrat el tímid desenvolupament en els anys 20 d'una indústria basada en fusteries, perles, embotits o pintes, el sector primari continua essent l'activitat bàsica de l'economia local (Tugores 2006, 64-66). A més, la torrentada del 5 d'octubre de 1932 va significar la ruïna per a bona part de la població i per a les malmeses finances municipals.

Pel que fa a la política, la municipalitat de Manacor no fou aliena als sotrats del moment. Després de la proclamació de la Segona República (1931), els partits monàrquics presents al consistori deixaren pas al govern de republicans i socialistes, que n'eren exclosos des de la dictadura de Primo de Rivera (1923) (Tugores 2006, 27). Una vegada en el poder, la primera mesura del consistori republicà per pal·liar la situació fou donar feina als aturats. Aquesta tasca socio-

---

1 Projecte finançat pel Plan Nacional I+D+i (BHA 2002 03783): MOLL, Isabel; SALAS, Pere; FULLANA, Pere; GALLEGO, Gloria. L'acció de l'administració i de l'església en el procés de dotació de serveis públics a Espanya (1845-1930). Una anàlisi regional.

política va continuar amb la construcció i adquisició de solars per a escoles (el 1932 s'inaugurava l'escola graduada), la redacció d'un Pla General d'Ordenació Urbana i la promulgació de mesures de caire socio sanitari (Tugores 2006, 34). El 1932 el govern municipal realitzava la seva reforma més ambiciosa amb la substitució del sistema tributari d'arbitris pel repartiment d'utilitats, segons el qual contribuïa més qui més tenia.

La Constitució de 1931 reconeixia l'educació pública com una responsabilitat de l'Estat, que l'havia d'exercir de manera gratuïta, laica i extraconfessional (Puelles 1991). Malgrat tot, els consistoris d'aquests anys, independentment de les seves propostes programàtiques conservadores o progressistes i sempre mancats de recursos, no varen poder prescindir de les persones instruïdes que l'Església posava al seu abast a baix cost.

Política eclesial mallorquina

L'Església mallorquina, una vegada acceptades les polítiques desamortitzadores i la desposseïció de béns i tributs que s'havien implementat en els darrers cent anys, necessitava millorar la seva imatge i continuar mantenint la seva influència social. Amb aquests propòsits els bisbes mallorquins varen establir a la segona meitat del segle XIX una xarxa atapeïda de convents femenins que va abastar quasi tota l'illa. Es tractava de fundacions amb un nou perfil d'acció: la vida apostòlica; una opció que apostava per un nou paper social de la dona religiosa, més enllà de les parets dels convents de clausura. A part de l'expansió de congregacions locals, la nostra illa fou -juntament amb Guipúscoa i Catalunya- una de les zones de localització preferent d'altres congregacions religioses docents (Ostozala 2000, 37). El 1915, només a Mallorca, hi havia 104 convents de deu congregacions femenines dedicades a la vida apostòlica (taula 1). La particularitat de les congregacions autòctones era la doble dedicació docent i socio sanitària i, sobretot, la freqüència i intensitat de l'atenció que les religioses donaven domicili a domicili.

En aquests anys els habitants de Manacor rebien atenció social de tres congregacions religioses femenines de vida apostòlica: les "siervas" franciscanes de la Sagrada Família, establertes a Manacor des del 24 d'octubre de 1907 (Cortés 2001, 347), que es dedicaven exclusivament a l'ensenyament de nines; les germanes terciàries franciscanes, fundades a Manacor el 28 de desembre de 1740 per Sor Rosa Maria Parera (Fuster 2006, 253-254), i les GCSVP. Aquestes dues darreres congregacions compaginaven l'ensenyament de nines i pàrvuls amb la cura de malalts.

Taula 1. Convents per congregació. Mallorca 1915²

Congregació	Palma	Resta de l'illa	Total	%
Filles de la Misericòrdia	4	35	39	37,5
Germanes de la Caritat	10	24	34	32,7
Agustines	8	11	19	18,3
Trinitàries	1	2	3	2,9
Germanes de la Providència	1	1	2	1,9
Missioneres Sagrats Cors	0	2	2	1,9
Religioses de la Puresa	1	0	1	1,9
Altres	3	1	4	3,8
TOTAL	28	76	104	100,0

Les GCVSP són les de major antiguitat a Manacor i Mallorca, i una de les primeres congregacions de vida apostòlica de l'Estat espanyol dedicades a la cura de malalts. Es tracta d'un institut d'inspiració marcadament vicenciana i fundació molt primerenca. Apareixen el 1798 a Felanitx amb independència de la genuïna congregació francesa (Filles de la Caritat de Sant Vicenç de Paül, 1633), que havia arribat a Espanya pocs anys abans. Després de les germanes darderes, fundades a Barcelona el 1731 (taula 2), era el segon grup religiós de fundació nacional dedicat a la cura de malalts (Fargues & Tey 2001).

Taula 2. Primeres congregacions dedicades a la infermeria a Espanya³

Data i lloc	Nom	Fundador	Activitat
1731 Barcelona	Franciscanes Missioneres Nativitat de Nostra Senyora	Francisco Darder i Maria Isabel Ventosa i Roig	Infermeria (conegudes com a darderes)
1790 Barcelona	Filles de la Caritat de Sant Vicenç de Paül	Vicent de Paül i Lluïsa de Marinyac	Ensenyament i cura de malalts
1798 Felanitx	GCSVP	Antoni Roig	Ensenyament i cura de malalts
1804 Saragossa	Hemanas de la Caridad de Sta. Ana	Maria Rafols Bruna	Ensenyament i cura de malalts
1826 Vic	Carmelites de la Caritat	Joaquina Vedruna	Ensenyament i cura de malalts
1851 Madrid	Siervas de M ^a Ministras de los enfermos	Soledad Torres Acosta	Cura de malalts

- 2 Elaboració pròpia a partir de SÁEZ, Francisco (1984): Las congregaciones Diocesanas dedicadas a la Enseñanza en Mallorca. Orígenes y desarrollo. 1794-1915. Tesis doctoral dirigida per la Dra. Isabel MOLL BLANES
- 3 Elaborada a partir de les dades aportades a HERNÁNDEZ, Francisca (coord.) [et al] (1996). Historia de la enfermería en España. Desde la Antigüedad hasta nuestros días. Madrid: Síntesis, p.214

1856 Mallorca	Franciscana Filles de la Misericòrdia	Gabriel Mariano i Concepció Ribas de Pina	Ensenyament i cura de malalts
1857 Tortosa (Tarragona)	Germanes de Ntra. Sra. de la Consolació	Maria Rosa Molas	Ensenyament i cura de malalts
1860 Balears	Carmelites Missioneres Teresianes	Francisco Palau	Ensenyament i cura de malalts
1881 Ciempozuelos (Madrid)	Hospitalarias del Sagrado Corazón de María	Benito Menni	Malalts mentals i ancians

El model de Felanitx fou seguit a Mallorca per altres grups de dones pietoses que, seguint la política dels bisbes i sempre sota la direcció d'un eclesiàstic que actuava com a protector, varen arribar a constituir, a partir de petites fundacions -com és el cas de Manacor- i que més tard s'unifiquen, l'esmentada xarxa assistencial, que va arribar pràcticament a tots els racons de l'illa (Gallego et al. 2007).

Les Germanes de la Caritat de Sant Vicenç de Paül

Des dels inicis de la fundació fins als nostres dies, 117 dones manacorines han ingressat a la congregació de les GCSVP (annex 1), encara que, segons la política de l'organització basada en allunyar les professores de les seves famílies, moltes no varen treballar a Manacor i, en conseqüència, les que treballaren a Manacor eren nascudes a altres llocs.

Entre 1918 i 1932, només en el terme municipal manacorí exercien 32 GC-SVP (annex 2), que prestaren assistència a 3 centres: un hospital i 2 convents (taula 3). El convent més antic de la ciutat fou fundat el 1846 per Sor Magdalena M. Nadal i Llull, sota la direcció de Rafel Caldentey Perelló. Es trobava al carrer de n'Olesa, al centre de la població. Com ja hem dit, després del convent de Felanitx, fou el segon d'aquestes característiques fundat a Balears i un dels primers a Espanya.

Pel que fa a l'hospital, el 2 de març de 1850 la Junta de Beneficència encarregà la direcció de l'hospital i el servei dels seus asilats a les germanes de la caritat. Això sí, havien de donar compte a una junta d'administració. (Riera 2006, 96-98). Aquest hospital-hospici es trobava al carrer del Pare Andreu Fernández (abans anomenat de l'Hospital). Anys després, el 1930, trobam empadronats a l'hospital 4 malalts i 11 asilats, els quals eren atesos per les 6 GCSVP residents al centre segons el padró municipal.

Taula 3. Les GCSVP al padró municipal d'habitants de Manacor (1930)⁴

Convent (Durada)	Religioses	Activitat
C/ Olesa (29.10.1846 fins avui)	19	Docent i assistència
Hospital (02/03/1850 a 31.07.1986)	6	Infermeria
Porto Cristo (24.10.1913 fins avui)	7	Docent i assistència
Total	32	

El 24 d'octubre de 1913 tres monges de la Caritat s'establiren al carrer de la Concepció de Porto Cristo. L'any 1916 Llorenç Caldentey donà el solar per construir el convent que actualment es troba a la illeta formada pels carrers Monges, Ecònom Pere Gelabert, Germans Pinzón i Marina. La construcció d'aquest edifici sense la pertinent llicència d'obres municipal fou denunciada pel regidor Amer (Tugores 2004, 56). Malgrat tot, el vicari general mossèn Antoni M. Alcover beneí el nou convent.

Les regles que des del segle XIX regulaven la vida de les GCSVP eren molt clares sobre les seves obligacions. El treball de les religioses havia de cercar “la felicitat” dels feligresos mitjançant: “el ejercicio de las obras de misericordia al prójimo, y más particularmente de la asistencia a los enfermos y la enseñanza espiritual y corporal de las niñas”. Aquestes normes indicaven com havia de ser el treball de les infermeres: “Irán a visitar a los enfermos y siempre acudirán a asistir a cuantos lo pidan” [...] “Aceptarán gustosamente cualquier ocupación y pasar días continuos y noches enteras al lado de los enfermos dándoles alimento, sacando inmundicias, curándoles las llagas, matándoles los piojos y haciéndoles otros servicios y sacrificios similares para su alivio y consuelo”. Les cures i el manteniment de la higiene també quedaven assegurats per les regles: “Pondrán grandísimo esmero en servir bien a los enfermos [...] dándoles buenos alimentos, limpios y bien cocinados, sacando las inmundicias con mucha frecuencia [...] tener el lecho, la habitación y todas las cosas de su servicio bien arregladas, limpias y lavadas” [...] “Y si en la casa hay niños pequeños procurarán despiojarlos, vestirlos, lavarlos [...]” (Amengual 1987, 141).

Mètode i fonts

Es pretén explicar la contribució de les GCSVP al benestar de la població

4 AMM, 877/1-2 Padró d'habitants, 1930.

de Manacor; així, descriurem l'abast de la feina de les religioses a partir d'una recerca observacional i descriptiva de caràcter històric.

Les fonts per a la nostra recerca han estat les dades censals de comunitats religioses de 1900 -recollides per l'Institut Geogràfic i Estadístic-, el padró municipal d'habitants de Manacor, els llibres sacramentals de defuncions custodiats a l'Arxiu Diocesà de Mallorca i la documentació facilitada per la congregació de les GCSVP, com regles de vida, llibres de cúria, testimonis o correspondència.

Uns registres manuscrits d'ús intern, que les religioses denominaven “planilles”, han estat d'especial interès per al nostre estudi. Les germanes hi anotaren entre 1918 i 1932, mes a mes, els detalls de l'assistència donada als usuaris de Manacor. Les “planilles” contenen tota una sèrie de variables útils per a la nostra investigació com són el número de visites realitzades –diürnes o nocturnes-, el diagnòstic dels pacients assistits als domicilis –amb especificacions sobre si eren pacients contagiosos o no contagiosos-, els difunts i els que rebien l'extremunció.

Així, el conjunt d'aquestes dades recollides a les “planilles” ens proporcionen referències sobre les malalties que patiren els manacorins assistits per les GCSVP en aquests anys. També són d'especial interès per avaluar la cobertura de la infermeria domiciliària per part de les religioses. Es tracta d'un conjunt de dades privades, que no figuren a altres fonts documentals més oficials, però que són poc freqüents i que ens permeten interpretar alguns fets de la vida quotidiana de Manacor.

L'anàlisi s'ha pogut realitzar únicament per als anys recollits a les “planilles” conservades i ens han permès avaluar tant la quantitat dels serveis donats com l'extensió de l'assistència. Així, hem posat en relació el nombre de visites ateses per les religioses amb el nombre d'habitants i llars de Manacor que recullen els padrons municipals de població.

Per tal de valorar l'extensió dels serveis de les religioses en primer lloc hem calculat el percentatge de manacorins que eren assistits a la seves darreres hores i, en segon lloc, hem relacionat el nombre de defuncions ateses per les GCSVP que consten al seus registres i els realment difunts que apareixen als registres oficials de les parròquies de Manacor i Porto Cristo.

Per poder atribuir credibilitat a les dades recollides per les GCSVP, les hem relacionat amb les dades epidemiològiques del moment i amb el número de defuncions dels registres oficials.

L'assistència domiciliària

El 1930 l'institut de vida apostòlica de les GCSVP comptava amb 492 religioses professes, que vivien a 42 convents dels 104 establerts a Mallorca. La relació religioses/habitants era alta i les dades del moment mostren que realitzaren una considerable tasca assistencial.

Sense comptar altres instituts religiosos, entre 1918 i 1922 una GCSVP va entrar, de mitjana, tres vegades per any a una llar mallorquina, i més d'un de cada dos mallorquins va rebre, de mitjana, un servei d'infermeria a l'any. Cada GC-SVP va prestar prop de 2 serveis diaris (1,7), inclosos tant dies laborables com festius, és a dir, tots els dies de l'any. En el segon quinquenni estudiat (1928-1932), el nivell de serveis es va mantenir i fins i tot va augmentar lleugerament (1,8 serveis diaris per cada GCSVP dedicada a la infermeria). (Gallego 2009).

En el cas de Manacor, segons el padró municipal de 1930, la mitjana dels serveis domiciliaris atesos per les 25 GCSVP residents a la vila -cap d'elles manacorina- entre 1928 i 1932 arribaven a 0,72 per habitant i 2,85 per llar, ambdós per any (taula 4). Les religioses van atendre als seus domicilis pacients de grip (els casos atesos amb major freqüència), tisi, tifus, diftèria, escarlatina, xarampió, erisipela, disenteria, verola i càncer. Els seus serveis eren oferts sense interrupció i acudien als domicilis tant de dia com de nit.

Taula 4. Serveis anuals de les GCSVP a pacients segons el contagi i el torn de les religioses, per habitant i llar (padró de 1930) a Manacor (1) i Porto Cristo (2). (1928-1932)⁵

Any	Lloc	Serv. dia contagi	Serv. nit contagi	Serveis dia no contagi	Serveis nit no contagi	Total serveis	Serveis per hab.	Serveis per llar
1928	Manacor	2.091	93	11.512	713			
1928	Port	232	15	2.125	43			
1928	Total	2.323	108	13.637	756	16.824	1,07	4,22
1929	1							
1929	2	331	42	1.988	37			
1929	Total	331	42	1.988	37	2.398	0,15	0,60
1930	1	981	110	12.243	1.019			
1930	2							
1930	Total	981	110	12.243	1.019	14.353	0,91	3,60

5 GALLEGO CAMINERO, Gloria. (2009) El proceso de profesionalización sanitaria y la transición demográfica en Mallorca (1848-1932). Tesis doctoral inèdita. Dirigida per Denise Gastaldo (University of Toronto) i Camilo José Cela Conde (UIB).

1931	1	1.075	78	15.041	1.014			
1931	2	1.853	68	1.159	47			
1931	Total	2.928	146	16.200	1.061	20.335	1,29	5,11
1932	1	351	82	13.245	1.038			
1932	2	938	108	3.662	251			
1932	Total	1.289	190	16.907	1.289	19.675	1,25	4,94
Total		5.529	488	47.338	3.406	5.676	**0,72	**2,85

**Mitjana anual segons el padró de Manacor de 1930, amb 15.721 habitants i 3.983 llars

L'atenció als difunts

L'anàlisi dels totals de defuncions anotats a les "planilles" entre 1928 i 1932 -per any i parròquia a Manacor i a Porto Cristo- i la seva relació amb les religioses que atenien aquests difunts, mostren unes dades sense contradiccions. Així, els casos de defuncions atesos per les religioses sempre són iguals o menors que el total de defuncions recollits als registres parroquials (taula 4). A Manacor, on també prestaven serveis d'infermeria les franciscanes, les GCSVP atenien a domicili entre un 30 i un 40% de la població que moria; mentre que a Porto Cristo, on no hi havia cap altre grup que donàs assistència d'infermeria, les GC-SVP atenien entre un 73 i un 100% de les persones (adults i pàrvuls) que morien (taules 6 i 7).

Taula 5. Difunts atesos per les religioses en relació als difunts totals registrats als llibres sacramentals de Manacor

Any	1928	1929	1930	1931	1932
Defuncions: llibres parroquials	188	188	204	200	228
Defuncions: registres GCSVP	74	NC	72	66	70
Percentatge d'atesos	39%	NC	35%	33%	31%

Taula 6. Difunts atesos per les religioses en relació als difunts totals registrats als llibres sacramentals de Porto Cristo

Any	1928	1929	1930	1931	1932
Defuncions: llibres parroquials	4	11	8	9	8
Defuncions: registres GCSVP	3	8	NC	9	6
Percentatge d'atesos	75%	73%	NC	100%	75%

Tot i això, en considerar aquestes dades, que algunes vegades no arriben al

cent per cent de les persones ateses als últims instants, hem de tenir en compte que no inclouen les persones que tenien una mort sobtada o que morien en accident i que, per tant, no necessitaven cap atenció.

Discussió

La feina de les religioses de vida apostòlica a Mallorca, a la segona meitat del segle XIX i les primeres dècades del segle XX, independentment de la tasca de catequització que varen realitzar, i més enllà de la càrrega ideològica conservadora amb què probablement acompanyaren les seves cures, va constituir un esglao fonamental en el procés de professionalització de la infermeria.

La manca de disparitat entre les dades del registre de religioses i altres fonts oficials, en el cas de les defuncions (1928-1932), ens confirma la credibilitat de les dades recollides per les GCSVP.

Les religioses varen actuar com a agents intermedis de salut, varen donar una considerable assistència sanitària i, tant les mestres com les infermeres, varen contribuir a la introducció de l'higienisme a la vida quotidiana, a un moment en què no es comptava amb recursos humans organitzats ni suficients. Tot això suposa reconèixer en la seva justa mesura la contribució de les religioses i les seves repercussions en el benestar dels manacorins.

Annex 1. Germanes de la Caritat de SVP nascudes a Manacor⁶

Nom	Neix	Vots
Pocoví Verd, María Luisa	1833	1854
Sureda Fullana, Mariana (abans Eulalia Maria)	1829	1857
Gomila Galmés, María del Corazón de Jesús (abans Margarita)	1836	1858
Galmés Rosselló, Catalina Tomás (abans Ana María)	1834	1858
Durán Rosselló, Victoria	1835	1860
Mas Soler, María del Carmen (abans Margarita)	1836	1861
Gomila Galmés, Josefa	1848	1866
Durán Martí, María del Carmen	1845	1868
Gomila Sansó, Concepción	1853	1872
Riera Matamales, Magdalena (abans Fca.)	1848	1875

⁶ Dades facilitades pel Sr. Josep Maria Miró i la secretaria de les GCSVP

Font Domenge, Angela	1853	1880
Nadal Artigues, María Ignacia (abans Antonia)	1857	1880
Llinás Massanet, Dominga	1863	1882
Munar Jaume, Isabel	1859	1882
Domenge Rosselló, Monserrat	1858	1883
Gomila Sansó, Rosalía	1864	1885
Durán Nadal, Vicenta	1860	1885
Bauzá Mascaró, Matilde	1869	1889
Sansó Cerdá, Fausta	1869	1889
Santandreu Prohens, María del Refugio	1873	1893
Santandreu Prohens, María	1875	1896
Durán Llull, María de Lourdes	1875	1899
Pastor Pascual, Roberta	1877	1899
Ordinas Pocoví, Rosalía	1877	1901
Santandreu Prohens, María de la Esperanza (abans Isabel)	1877	1902
Galmés Pujades, María	1876	1902
Riera Cánaves, María	1867	1902
Pascual Galmés, Leandra	1873	1903
Binimelis Font, Eusebia	1878	1903
Oliver Pont, Hermenegilda	1874	1904
Gelabert Mayol, Eugenia	1880	1904
Pocoví Grimalt, Caridad	1884	1908
Sureda Femenías, Mariana de Jesús	1882	1908
Galmés Bosch, Trinidad	1886	1909
Pons Serra, Francisca	1886	1909
Femenía Pascual, Juana	1889	1912
Pocoví Grimalt, Isabel	1890	1912
Parera Femenías, Juana	1895	1913
Girart Morey, Magdalena	1889	1914
Rosselló Roig, Margarita	1881	1914
Grimalt Nadal, Juana	1888	1914
Galmés Bosch, Juana	1889	1915
Gomila Gelabert, Isabel	1889	1915

Rosselló Riera, Antonia	1892	1916
Sancho Morey, Bárbara	1898	1916
Domenge Company, María	1898	1916
Suñer Salas, Angela	1888	1916
Oliver Oliver, María	1894	1916
Fullana Rosselló, Bárbara	1894	1917
Munar Oliver, Isabel	1890	1917
Alcover Durán, Catalina	1891	1918
Galmés Galmés, Isabel	1893	1918
Nadal Caldentey, Margarita	1890	1918
Muntaner Riera, Margarita	1988	1919
Matemales Gelabert, Catalina	1888	1919
Febrer Sureda, Antonia	1866	1920
Grimalt Gomila, Antonia	1894	1920
Fullana Rosselló, Francisca	1899	1920
Quetglas Miquel, María Luisa	1899	1922
Frau Barceló, Margarita	1907	1930
Mas Miquel, Juana	1909	1931
Adrover Roig, Francisca	1904	1931
Munar Girard, Antonia	1913	1936
Fullana Llull, Francisca	1907	1937
Brunet Sanso, Isabel	1918	1939
Homar Cerdó, María	1917	1939
Llull Caldentey, Catalina	1911	1940
Puigrós Pascual, Antonia	1910	1941
Santandreu Durán, Isabel	1916	1941
Veny Llodra, Sebastiana	1921	1941
Cabrer Rossello, Juana Maria	1919	1941
Ramas Febrer, Catalina	1914	1941
Pocoví Gomila, Juana	1917	1941
Brunet Llodra, Margarita	1916	1942
Brunet Sansó, Antonia	1920	1942
Sanso Fons, Francisca	1921	1942

Nadal Nadal, Antonia	1923	1943
Pascual Febrer, Catalina	1918	1943
Llull Llull, Maria	1922	1943
Llull Barcelo, Antonia	1923	1944
Nadal Febrer, Antonia	1924	1944
Nicolau Llull, Maria	1924	1944
Brunet Fons, Francisca	1919	1945
Riera Vaquer, Francisca	1926	1945
Cabrer Rosselló, Catalina Tomás	1921	1946
Galmes Llull, Antonia	1922	1946
Nicolau Llull, Catalina	1927	1946
Durán Juan, Francisca	1924	1946
Febrer Fiol, Maria	1920	1948
Gaya Gomila, Barbara	1924	1948
Llodra Matamalas, Maria	1916	1949
Veny Llodra, Isabel	1926	1949
Palmer Durán, Sebastiana	1929	1949
Mascaró Nadal, Francisca	1931	1950
Andreu Gomila, Ana	1901	1951
Munar Santandreu, Juana	1925	1953
Rosselló Bonet, María Concepción	1929	1955
Servera Bordoy, Maria Monserrat	1932	1957
Rossello Veny, Antonia	1936	1957
Bover Roig, Maria	1933	1958
Artigues Jaume, Margarita	1933	1959
Rossello Girart, Maria	1936	1959
Sanso Riera, Catalina	1934	1959
Antich Sureda, Teresa	1928	1960
Nicolau Llull, Angela	1934	1960
Gelabert Andreu, Sebastiana	1936	1960
Rosselló Girart, Isabel	1939	1961
Matamalas Febrer, Magdalena	1939	1962
Bosch Sanso, Catalina	1940	1962

Santandreu Sureda, Juana	1940	1963
Mas Bennasar, Juana	1941	1966
Matamalas Prohens, Antonia	1945	1968
Bauza Timoner, Margarita	1946	1970
Maimo Bauza, Catalina	1946	1970
Alcover Andreu, Catalina	1947	1970
Llull Rigo, Isabel	1953	1972
Fuster Aguiló, Antonia	1953	1981

Annex 2. GCSVP residents a Manacor segons el padró de 19307

Nom	Lloc naixement	Padró	Temps
Ballester Cardell, Catalina	Llucmajor	Convent	8 anys
Mir Ferragut, Magdalena	Esporles	Convent	3 anys
Juan Sastre, Margarita	Felanitx	Convent	11 anys
Borrás Morro, Francisca	Palma	Convent	6 anys
Roscar Jaume, Francisca	Montuïri	Convent	7 anys
Munar (Nc), Margarita	Sineu	Convent	8 anys
Jaume Pascual, Catalina	Sineu	Convent	13 anys
Moranta Bosch, Catalina	Esporles	Convent	10 anys
Barceló Barceló, Antonia	Porreres	Convent	3 anys
Miralles Miralles, Margarita	Montuïri	Convent	30 anys
Font Mestre, Francisca	Sineu	Convent	9 anys
Ferrer Nadal, Martina	Sant Llorenç	Convent	4 anys
Juan Artigues, Maria	Felanitx	Convent	10 anys
Monserrat Oliver, Inés	Llucmajor	Convent	6 mesos
Alemaný Mir, Juana	Esporles	Convent	8 anys
Oliver Bennasar, Mariana M ^a	Felanitx	Convent	5 anys
Esteva Mudo/Ay, María	Artà	Convent	2 anys
Pou Bibiloni, Margarita	Sta. Eugènia	Convent	1 any
Juan Canet, Josefa	Felanitx	Convent	8 mesos
Cardell Oliver, Coloma	Llucmajor	Hospital	6 mesos
Busquets Vives, Margarita	Sant Llorenç	Hospital	11 mesos
Martí Estarellas, Margarita	Bunyola	Hospital	10 mesos
Campins Cañellas, Fermina	Sta. Maria	Hospital	18 anys
Niel Miralles, Antonia	Sineu	Hospital	6 anys

7 AMM, 877/1 Padró d'habitants, 1930, f.61-62 i f.76-77

AMM, 877/2 Padró d'habitants, 1930, f.342

Mas Ripoll, Catalina	Palma	Hospital	7 mesos
Genovart Coll, Dominica	Inca	Porto Cristo	3 anys
Mestre Bennaser, Isabel	Felanitx	Porto Cristo	3 anys
Riera Bauzà, Teodora	Sant Llorenç	Porto Cristo	10 anys
Ballester Salleres, Fulgencia	Porreres	Porto Cristo	10 anys
Pons Serra, Francisca	Sencelles	Porto Cristo	14 anys
Mayol Mayol, Bàrbara	Fornalutx	Porto Cristo	6 mesos
Prohens Barceló, Margarita	Felanitx	Porto Cristo	2 anys

BIBLIOGRAFIA

AMENGUAL, Josep (1987). D. Antonio Roig Rexart pionero de la caridad y de la evangelización. Fundador de las Hermanas de la Caridad. Palma de Mallorca: Hermanas de la Caridad de San Vicente de Paúl.

CORTÈS, Santiago (2001). "L'Església de Manacor a principis del segle XX. Cronicó de l'Església de Manacor 1900-1925". A: I Jornades d'Estudis Locals a Manacor: Manacor, cultura i territori. Manacor: Ajuntament. P. 341-356.

DURAN, Damià (1980). Porto Cristo. Societat i cultura. Manacor: Ajuntament.

FARGUES, Isabel; TEY, Roser (2001). "Enfermeria en el Hospital de Sta. Creu de Barcelona. Primera mitad del siglo XIX". Revista Rol de Enfermeria, núm. 24(12), p. 872-879.

FUSTER, Gabriel (2006). Historia de Manacor. Manacor: Lleonard Muntaner.

GALLEGO, Gloria [et al.] (2007). "Los cuidados enfermeros en Mallorca". Revista Rol de Enfermeria, núm. 30(6), p. 424-432.

GALLEGO CAMINERO, Gloria (2009). "El proceso de profesionalización sanitaria y la transición demográfica en Mallorca (1848-1932)". Tesi doctoral inèdita. Dirigida per Denise Gastaldo (University of Toronto) i Camilo José Cela Conde (UIB).

PUELLES, Manuel (1991). "El sistema educativo republicano. Un proyecto frustrado". Revista de Historia Contemporánea, núm. 6, p. 159-171.

OSTOLAZA, Maitane (2000). Entre Religión y Modernidad. Los colegios de la Congregaciones Religiosas en la construcción de la Sociedad guipuzcoana contemporánea, 1876-1931. Bilbao: Servicio Editorial Universitario del País Vasco.

RIERA, Joan (2006). Historia de Manacor. Siglo XIX. Segunda parte. Manacor: Juan Riera Dalmau.

SÁEZ, Francisco (1984). Las congregaciones Diocesanas dedicadas a la Enseñanza en Mallorca. Orígenes y desarrollo. 1794-1915. Tesi doctoral dirigida per la Dra. Isabel Moll Blanes.

TRUYOLS, Antoni (1924). Sor Magdalena del Corazón de Jesús Nadal y las hermanas de la Caridad de Manacor. Palma: Ramón Jaume.

TUGORES, Antoni (2004). **El batle Antoni Amer "Garanya" 1882-1936: la història robada.** Palma: Documenta Balear.

— (2006). La guerra civil a Manacor: la guerra a casa. Palma: Documenta Balear.

TRUYOLS, Antoni (1924) Sor Magdalena del Corazón de Jesús Nadal y las hermanas de la Caridad en Manacor Palma: Ramón Jaume.